

20.91
МИКОЛА БАЖАН

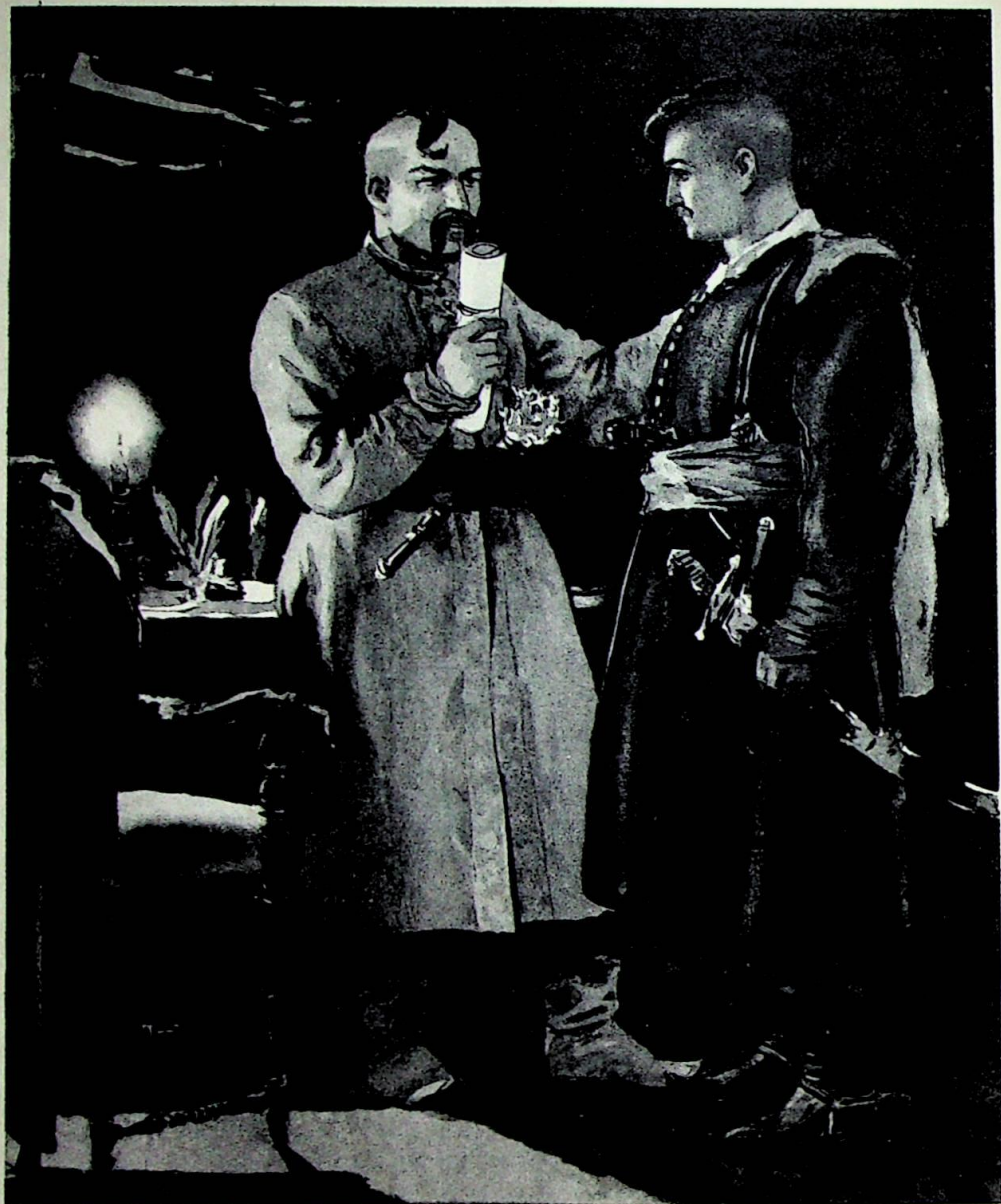
ГОНЕЦЬ

МОЛОДЬ

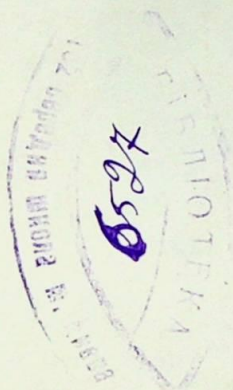

МИКОЛА БАЖАН

ГОНЕЦЬ

Видавництво ЦК ЛКСМУ
"МОЛОДЬ"
Київ — 1954

Малюнки художника С. Адамовича

Державна Ордена Трудового
Червоного Прапора
Республіканська бібліотека
УРСР імені КПРС

Гінця! — гукнув він ідучи
І скинув хутро опанчі,
До столу сівши. Надворі
Багрець вечірньої зорі
Палав, мигтів, палахкотів,
Як шовк веселих прапорів.

Гули в морозній вишині
Церковні дзвони голосні,
Розкоти дальньої яси,
Народу світлі голоси,

І переяславський майдан
Шумів ще юрбами містян.

Вслухавсь, до столу сівши, він
В цей добрий гук, в цей щасний дзвін,
В звук серця власного свого,
В незмірне торжество його,—
Ніколи ще за все життя
Не знав такого почуття.

Було всього: і звад, і згод,
І перша слава Жовтих Вод¹,
І Корсуня звитяжний клич,
І Берестечка чорна ніч,
І сонце Золотих Воріт,—
Всього було за плином літ.

В його уяві встали знов
Верхи засніжених будов,
Що круг майдану підвелись
В холоднокришталеву вись,
І люду гомінкі ряди,
Які зібралися сюди
З близьких і дальніх сіл і міст,
Обставши встелений поміст.

¹ Жовті Води, Корсунь, Берестечко — місця, де українське військо на чолі з Б. Хмельницьким здобуло перемогу над польськими військами.

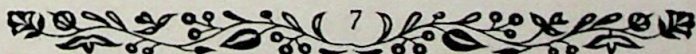

Собі він знову шепотів
Ті найвеличніші із слів,
Ті, там проказані, слова:
«Вкраїна. Дружба. Русь. Москва».
І знову чув на заклик цей
Могутній, спільний клич людей:
«Хай будем одностайні ми
З Росії рідними людьми!»

Сьогодні день настав, коли
Надії звершення сягли,
І Україну не страшить
Шляхетська лють, магнатська хіть,
Султанських каторг смертний жах,
Турецькі пута на руках,
Ярмо загибелі й ганьби
Бахчисарайської раби.

Він звів чоло. В блакитній млі
Сувій біліє на столі,
Горять рубіни булави,
Оправлені митцем Москви.
Він руку витяг. На сувій
Поклав порвистий підпис свій.

Нехай Москва хутчій вчита
Велику вість цього листа
Про те, що врешті день настав,

Який навик нас поєднав.
Він звівся, сунувши стільця,
І стоячи зустрів гінця.

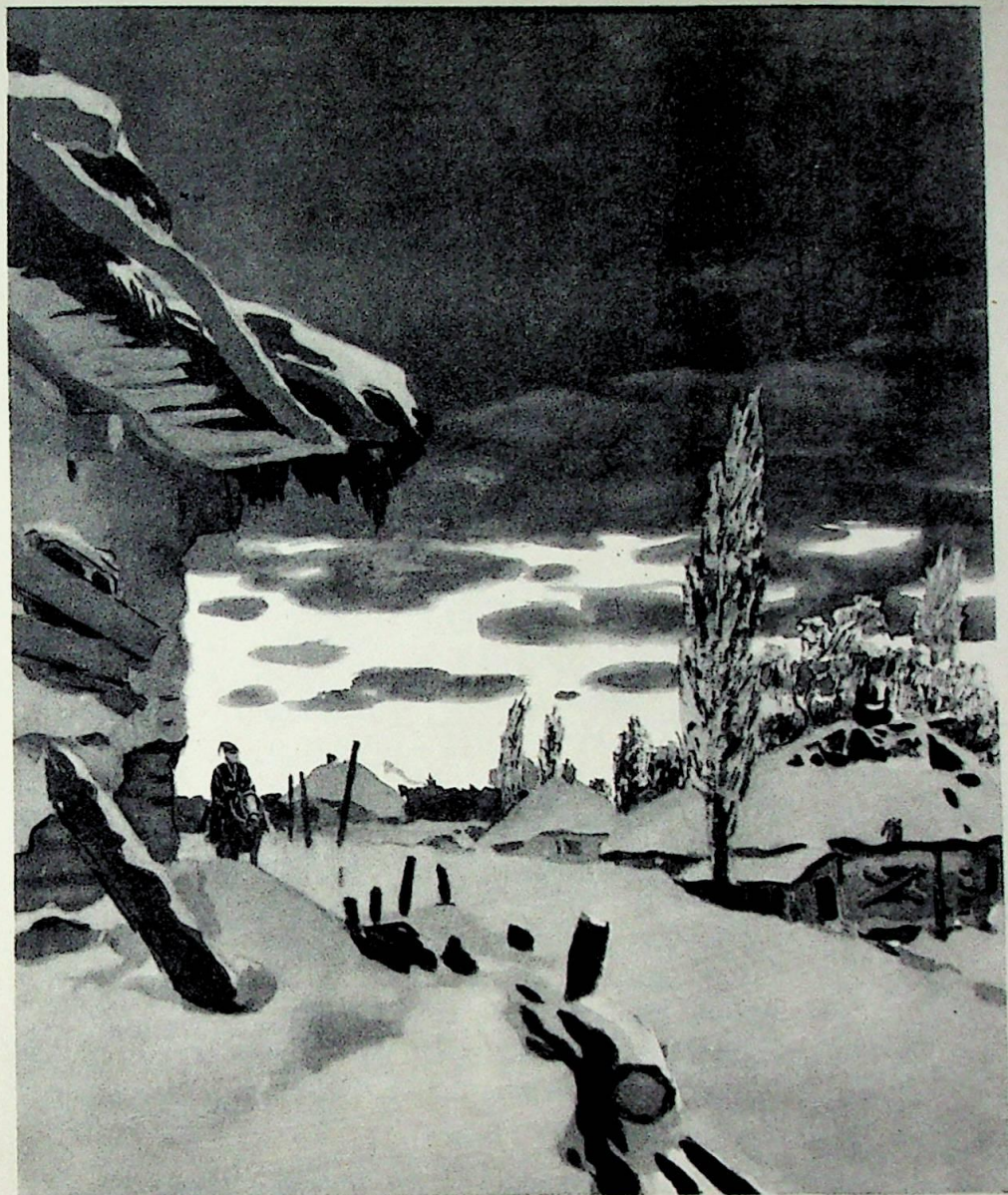
— Уважно слухай, що повім:
Помчиш в Москву з листом моїм
І, що б не сталось, донеси
Моє здання царю Русі.
— Ти так звелів — все буде так,—
Промовив повагом козак,
І, склавши гетьману уклін,
Листа сховав на грудях він.

З світлиці вийшов. Відблиск зір
Вже лився на гетьманський двір,
І стихено, віддалеки
Перегукались сердюки¹.

Козак задвірками звернув,
Де кінь його припнутий був.
Дві тіні вийшли з-за кутка,
Наблизились до козака:
— Куди спішиш, козаче? Стій!
Хіба не вип'єш в день такий?..

Від себе відштовхнув гонець
По вінця повний поставець:

¹ Сердюк — так в давнину називали козаків піхотних полків на Україні.

— Ні, я не буду з вами пить.
Ідіть од мене! Геть ідіть,
Хоч ми й знайомі,— бачив вас
Між слуг Виговського¹ не раз.

— Знайомі, кажеш ти? Пожди ж! —
В руці пахолка блиснув ніж
І покотився з брязком вниз,
Коли козак пахолка стис.
Надскочив другий. В тишині
Хрипіння й грюк глухий борні.

Козак підвівся... Вороги
Тікали, топчучи сніги;
За тином, схований у тінь,
Іржав тривожно й лячно кінь,—
До нього лугом навпростець
Підбіг задиханий гонець,
Пістолі вийняв, склав сакви:
— Рушай, мій коню, до Москви!—
Він не загається й на мить,
І ось уже полями мчить.

Козак на північ прудко мчить.
Козак не хоче відпочить.
Копито сніг примерзлий б'є,
Луною дзенькіт оддає.

¹ Виговський Іван — виразник інтересів козацької старшини, яка прагнула угоди з шляхетською Польщею. З 1657 р. — гетьман України.

Безлюддя й пустка навкруги.
Кошлаті чагарі. Сніги.

Все глибшає і глухне ніч.
Якесь село лежить узбіч.
Ні шелесту, ні каганця,—
Ніхто не гляне на їздця,
І тільки мертвий панський дім,
Піднісшись на горбі стрімкім,
Неначе марище страшне,
Очима чорними зирне.

— Не спотикайся, коню мій,
Лети вперед, скачи мерщій
І не лякайся, не хропи,
Уздрівши шибениць стовпи.
Вони отут стирчать шість літ, —
Проклятого Яреми¹ слід.
Глянь,— до такого ось стовпця
Колись тягли й мого вітця.

Проїдь, мій коню, спроквола
Повз чорне згарище села.
Таким десь є й моє село,
Що тлінню й попелом лягло,

¹ Вишневецький Ярема (Ієремія)— польський магнат; у 1648—1651 рр. очолював реакційні польсько-литовські кола, які домагалися придушення визвольної війни українського народу.

Коли татарські палії
Верталися в степи свої.

Стукоче кінь об сніг, об лід.
Минає ніч. Зоріє схід.
На ранок заїздить гонець
В укритий лісом хуторець,—
Там біля хати зупиня
Козак спітнілого коня.

Спочити й далі — у похід,
Та на прощання каже дід:
— У лісі, синку мій, зважай —
Забилась татарва в наш край,
Відстали, видно, від орди,
По здобич кинулись сюди.

Козак в пістолі звів курка
І підстрожив румака.
Спочилий кінь прискорив біг,
З дубів спадав пухнастий сніг,
І враз, як блискавка мала,
Об дуб ударила стріла.

Вперед! Метнувся кінь. Поніс,
Свистить, реве позаду ліс;
Продершись рвучко між гілляк,
На стежку вискочив хижак,

Рукою завертів, гукнув,—
Аркан, як змій, з руки стрибнув.

Сягло. Струснуло у сідлі.
Рвонувсь. Дарма. Плече — в петлі.
Ще мить — і витягне з сідла...
Ударом шабля розсікла
Тужаво скручений аркан.
Звелась пістоля. Бусурман
Ступив, хитаючись, вперед
І впав лицем в шорсткий замет.

Гонець в селі спинив коня,
Насилу дочекався дня,
І знов пішли ліси й лани
Чернігівської сторони,
Сліди пожарів, битий шлях,
Козацькі чати по лісах.

З розмов, з чуток, з усіх ознак
Дізнався посланий козак,
Що вирядив на цей окіл
Свої роз'їзди Радзівілл¹,
Щоб хлоп не забував про гнів
Литовських вигнаних панів.

¹ Радзівілл Ян — очолював литовські війська, що виступали на стороні Польщі.

І от на третій день путі,
Минувши чагарі густі,
Козак зустрів їх. На горбі
Вп'ятох рейтари голубі
Спинились, дивлячись кудись,
Де над селом дими звелись.

Козак промчав би мимо них,
Але рейтар помітить встиг
Високу шапку козака,
Червоний шовк його шлика.
За ним навскач крізь верболіз
Рейтари кинулись униз.

Розлігся постріл. Знов і знов.
Снігами довгий гук пішов,
Аж загуділа далечінь.
Стенувся й зашпортнувся кінь,
Забилла піна з губ коня,—
В чагар стрибнув він навманья,
На задні ноги впав, поник,
Повільно валячись на бік.

Козак заліг за скакуном,
Рейтари ринуть напролом.
Стріляй, козаче!.. Впав один,
А решта зникла між купин,

І звідти блиснув постріл їх.
Козак мовчав. Козак притих,—
Дві кулі ще в пістолях є,
На всіх гостинця нестасє.

Коли удруге гримнув стріл,
То двох рейтарів Радзівілл
Навік позбувсь, але й в гінця
Повзе шнурочком кров з лица.
— Невже подоланий впаду?
Невже в Москву не увійду?

Ні, не складе він голови,
Домчить звитяжно до Москви,
Ні князь Литви, ні польський пан,
Ні хана кримського аркан
Не спинять більш, не перетнуть
Його невхильну й вірну путь!

Козак пістолю твердо звів,
Як вийшли здирці з-за кущів...
Та що це? Не торкнувсь курка,
А грянула луна грімка,
І, тонко зойкнувши, рейтар,
Як сніп, звалився на чагар.

Чи то мара? Чи то здалось?
В стрілецькому каптані хтось
Біжить по сніговій луці,

Пістоля ще димить в руці:
— Ач, подалися навтьоки!
Тебе поранили-таки?

Сідай-но! Голову твою
Хоч хусткою я обів'ю...
— Куди, козаче, їдеш ти?
— В Москву... везу туди листи...
— В Москву? Ну, друже, по руках!
Бо до Москви верстаю шлях
І я, стрілецький старшина,
З посланням від Бутурліна¹.

Свого коня привів стрілець,
Пішли ліском наманівець,
І скоро Сойму синій лід
Явив їм світлий круговид.
— Козаче, глянь: он віддалі
Рубіж Московської землі.

Два побратими спільно мчать,
Карбує сніг копит печать,—
Гудуть шляхи, шумлять бори,
Пахтять димками хутори,
Морозним сяєвом Ока
Віта стрільця і козака.

¹ Бутурлін Василь—російський боярин; на Переяславській раді 1654 р. був представником царя Олексія Михайловича і прийняв присягу від українського народу на вірність Російській державі.

— Скажи, стрілець, скажи мені:
Чи не Москва то вдалині?
Від Переяслава гінцем
Я мчу з народним рішенняем,
Мерщій доїхати б, мерщій! —
На лобі почорнів завій,
Але пусте і рана, й кров,—
Я навіть смерть би поборов,
Аби Богданові слова
Вчитала радісно Москва.

— Поглянь, козаче, в даль поглянь:
Там зорі золотистих бань,
Шпилі барвисті на Кремлі
Блищать у райдужній імлі,—
Це шир московський висява,
Це зводиться моя Москва.

Прозорим льодом по ріці
Промчали дзвінко два їдці,
І прискакали вдвох вони
До веж Кремлівської стіни.

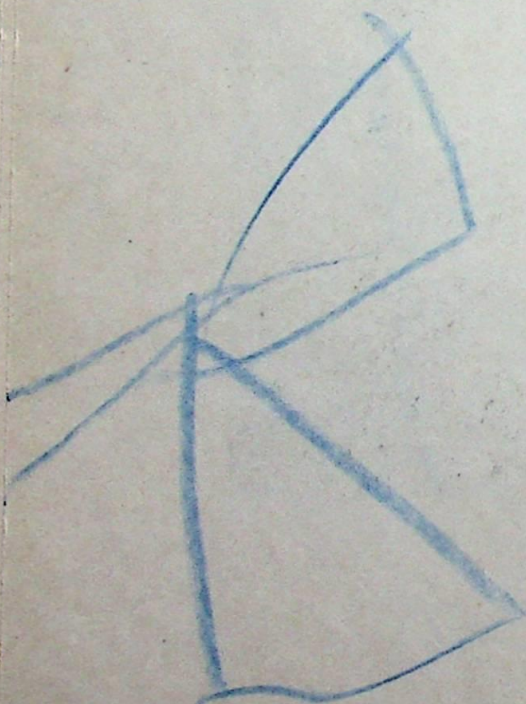
— Козаче, стань, зійди з коня,
Неси у Кремль своє здання,
Бо пильно жде Москва свята
Твого знаменного листа.

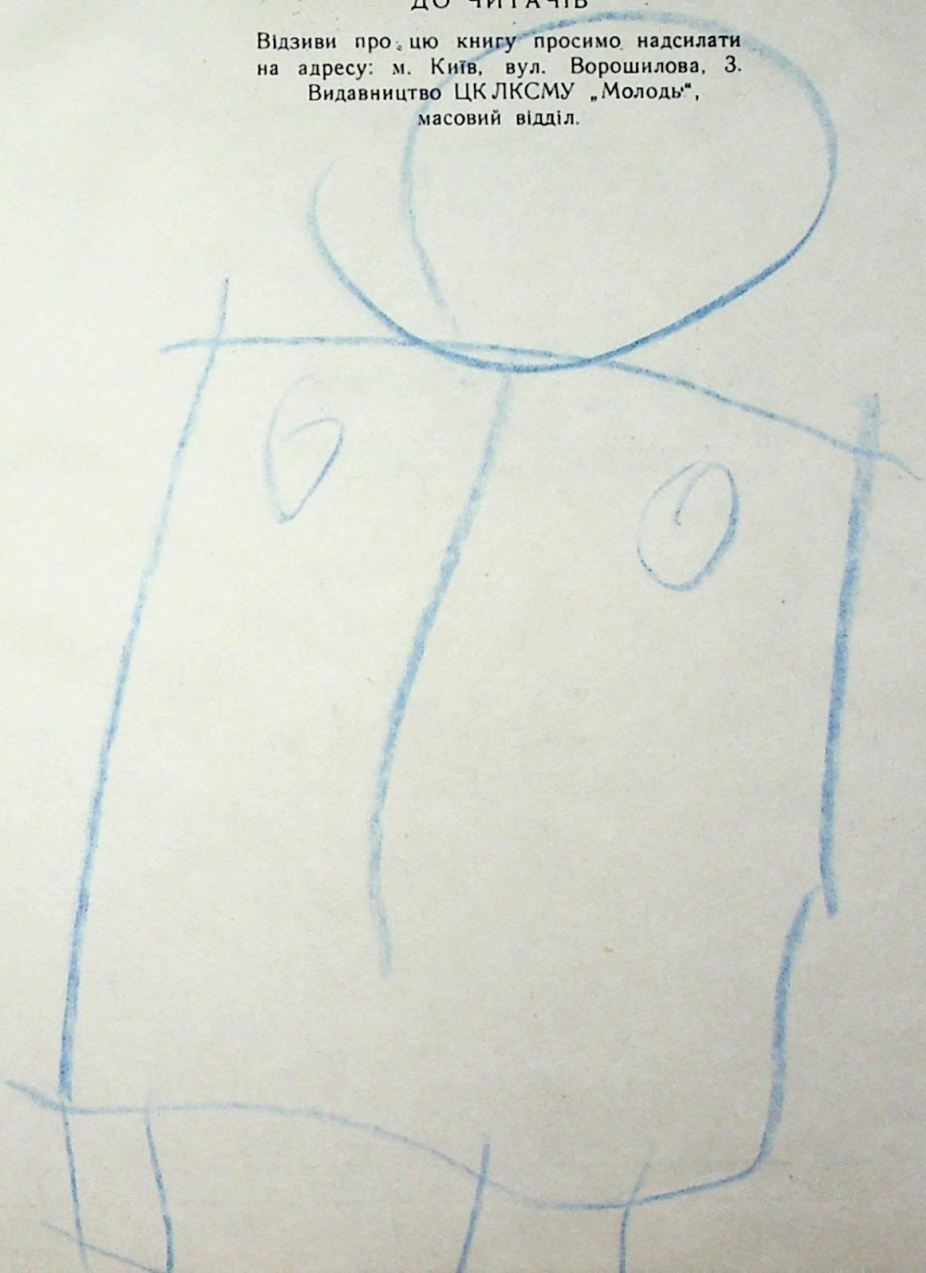
— Стрілець,— ти брат мій, друг навек,
Мій побратим, мій рятівник,
Ти в час нерівної борні
Життя і честь зберіг мені.

Обняв товариша козак
На знак любові й дружби знак,
З коня зіскочив стрімголов
І в Спаську вежу увійшов,
Тримаючи в руці своїй
Богданом писаний сувій.

ДО ЧИТАЧІВ

Відзиви про цю книгу просимо надсилати
на адресу: м. Київ, вул. Ворошилова, 3.
Видавництво ЦК ЛКСМУ „Молодь”,
масовий відділ.

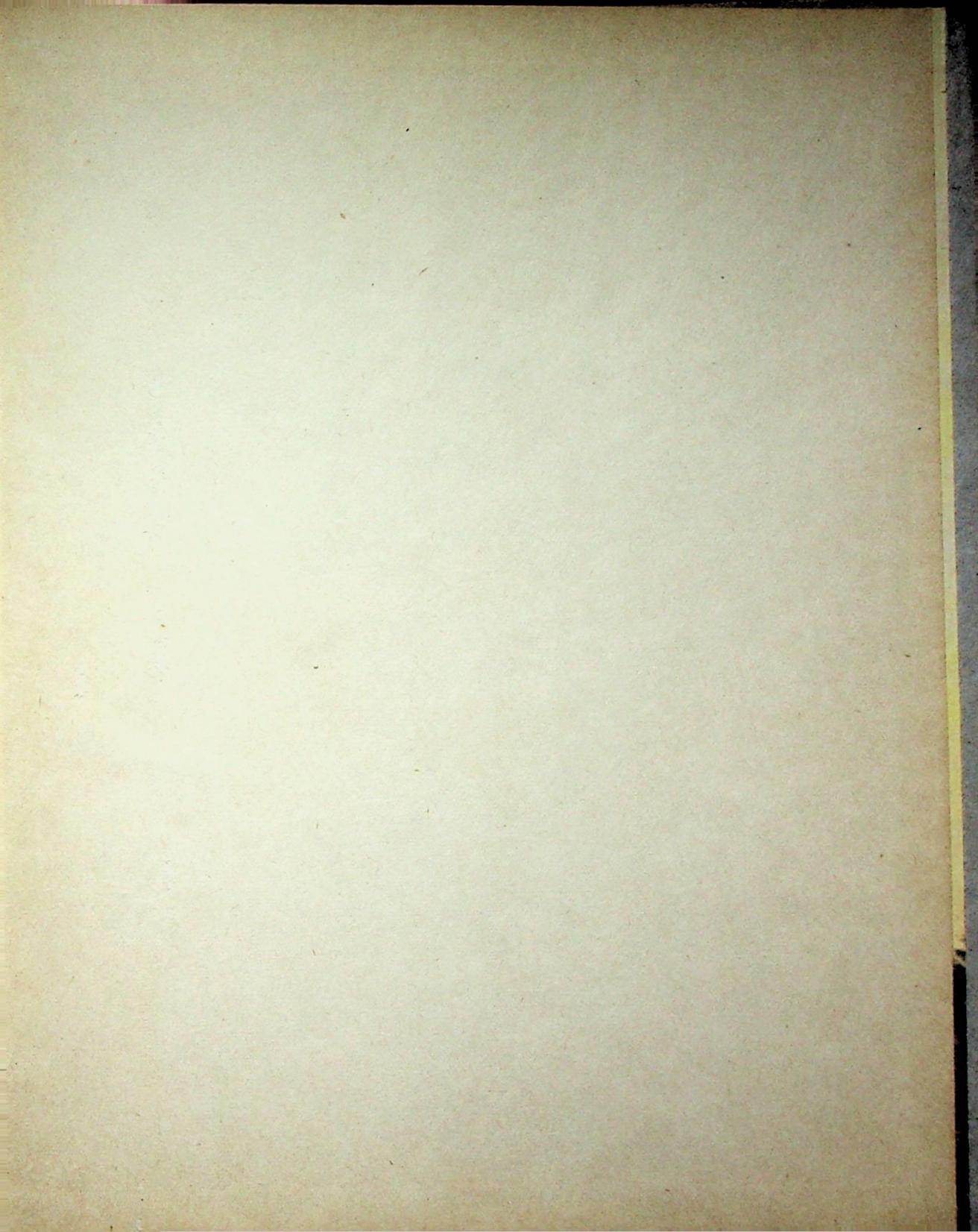

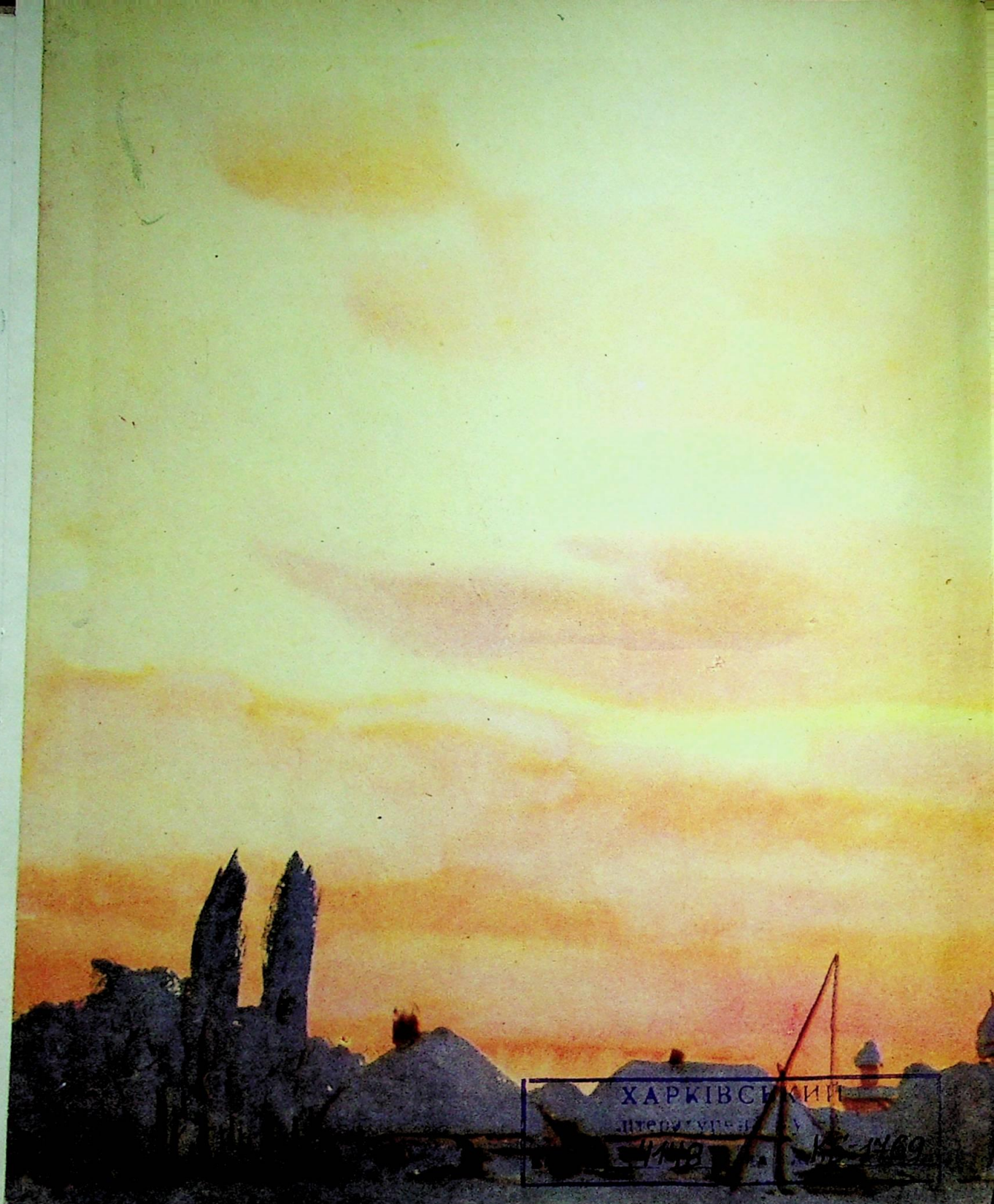
Редактор *Г. Ткаченко*
Художній редактор *А. Широков*
Технічний редактор *В. Смородська*
Коректор *С. Соболев*

Микола Бажан. Гонец
(На українском языке)

БФ 00845. Підписано до друку 15-III. 1954 р. Папір 70x92¹/₁₆ =
Пап. арк. 0,75. Друк. арк. 1,8. Обл.-вид. арк. 2,12.
Тираж 40000. Зам. № 162.

Друко-хромолітографія „Атлас“ Головвидаву Міністерства
культури УРСР. м. Львів, Зелена, 20.

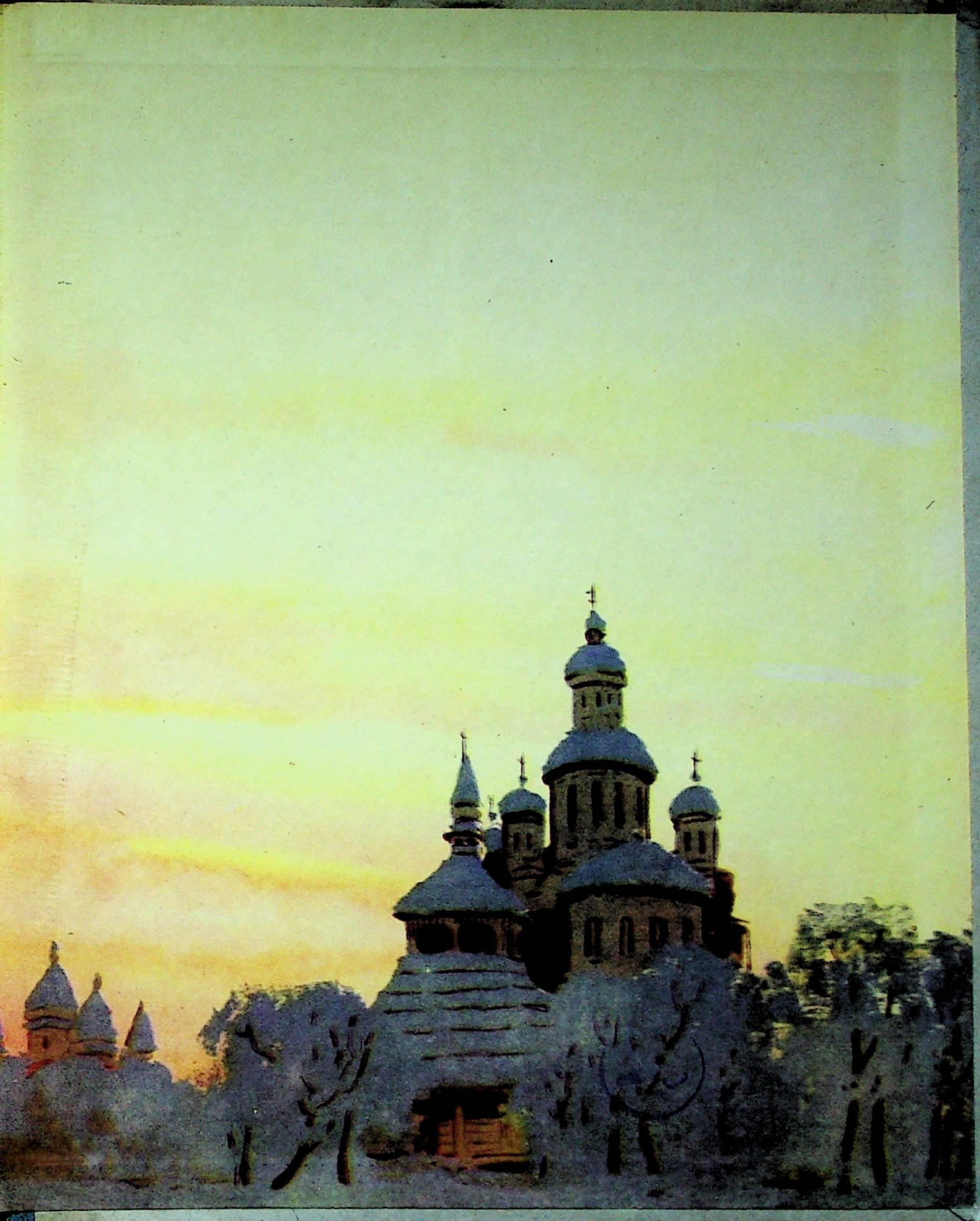

ХАРКІВСЬКИЙ

ІНСТИТУТ ФІЗИКИ

1969

2 крб. 60 коп.

ХАРКІВСЬКИЙ
літературний музей
Вст. № 4148 инв. № КБ-1769